Posudek diplomové práce Mgr. Jany Hradové

Klement Bochořák

Osobnost a dílo

Jana Hradová si zvolila jako předmět svého zkoumání osobnost autora, který bývá řazen k tzv. spirituálnímu či katolickému proudu, přičemž rozhodně nepatří k jeho nejvýraznějším představitelům. Klement Bochořák (1910–1981) – na rozdíl od Jana Čepa, Jaroslava Durycha atd. – nepřitáhl pozornost čtenářů a badatelů ani po roce 1989, takže práci ohledávající jeho místo v dějinách české literatury můžeme jen vítat. Diplomantka hned v úvodu deklaruje, jakým směrem se bude její bochořákovský průzkum ubírat: „S přihlédnutím k biografickým detailům se soustředím na představení jeho literárního díla, které zahrnuje nejen poezii, ale i krátké prózy, knihy určené dětem, ediční práci a okrajově i překlady. Stručně interpretuji tyto texty a shrnuji jejich odbornou recepci. Na základě toho pak zdůrazňuji některé rysy jeho tvorby a znovu promýšlím slova, jimiž je tento autor obvykle charakterizován." Tomuto závazku však ve své práci dostála jen zpola: některé jeho položky spíše zazdila, s jinými se vypořádala na velmi dobré úrovni. Tedy k věci.

Práce je nesporným přínosem pro literární historii už tím, že Jana Hradová pořídila vyčerpávající bibliografický soupis díla Klementa Bochořáka a sekundární literatury.

Oddíl věnovaný Bochořákově biografii nepřináší mnoho nového, diplomantka pracuje s publikovanými vzpomínkami, korespondencí a několika dopisy, které objevila v PNP ve fondech jiných autorů (Fond Bochořák zde není). Při dohledávání dalšího materiálu zřejmě narazila na jisté potíže, což jí nelze vyčítat, ale na druhé straně se v odborné práci nelze smířit ani s výstupy jako: „Je však mnohem víc přátel, kteří na Klementa Bochořáka laskavě vzpomínají, mám na mysli manžele Tomešovy, Kunderovy a jiné. K. B. neodmyslitelně patří i dalším generacím umělců – Tomešovi vyprávějí, s jakou radostí na B. vzpomíná např. herec B. Polívka. Básník vskutku lidi překvapil a zasáhl, pokud se ocitli v jeho blízkosti, nemohou zapomenout. Vedle autorů, kteří své vzpomínky publikovali, je ještě více lidí, kteří by mohli obraz o K. B. doplnit, zejména pak jeho syn Tomáš, dcera Magda a další členové rodiny. Předpokládám proto, že další část korespondence je dosud v soukromých rukou a patrně nebude nezajímavá…"

K nepřípadným lyrickým výlevům se Jana Hradová často uchyluje i v oddíle Průřez tvorbou, který namísto analýzy jednotlivých knih přináší spíše rekapitulaci titulů, doplněnou o polemiky s dobovými recenzemi. Nechci zlehčovat náročnost úkolu vyrovnat se s dílem, které de facto nebylo odborně reflektováno, ale tím spíše bych považovala za přínosný analytický přístup – bez něho je jakákoliv monografická syntéza velmi chatrná. Autorka mluví o „své interpretaci", aniž by se ovšem tímto způsobem s Bochořákovými texty vypořádala. S tím souvisí i nezakotvenost pojmů, s nimiž pracuje (motivika, fikční svět, lyrický subjekt, topos, rytmika) a velmi zvláštní způsob odkazování k odborné literatuře.

„Nakonec mého popisu poznámka versologická: básně mají víceméně pravidelnou stavbu, jsou členěny do strof (až na výjimky čtyřslabičných) a jsou rýmované. Na některých místech však nejsou ani rýmy ani rytmus básně bez napětí, zastavení, klopýtnutí. Básník tedy zachovává dané schéma, ale ne dokonale, je svobodeň, bloudí ve svých tématech, a přitom nevystupuje proti tradiční formě. Jednoduše váhá, zůstává v napětí." Domnívám se, že už absolvent proseminář je spraven o tom, že mezi rytmem a metrem existuje napětí a že „versologická poznámka" nevystačí s vágním označením „pravidelná stavba". Totéž se týká i rozboru obraznosti: „Máme zde metaforiku podobnou metaforice halasovské. Význam obrazů se nejen neshoduje, ale dokonce kontrastuje s významem týchž obrazů v jiných Bochořákových sbírkách."

Jako ukázku problematického zacházení s literárněteoretickými pojmy uvádím ty nejkřiklavější případy:

„Vzpomínky a sny se stanou integrální součástí fikčního světa Bochořákových knih, znovu nám stačí i jen pohled na bibliografii – na tituly jeho dalších knih..." (str. 30)

„I na základě jiných knih vnímáme, že autor se někdy nachází ve svém vlastním, jiném světě. Povahu tohoto fikčního světa se pokusím popsat jinde. (str. 39)

„Jako by se básník zcela ponořil do hlubin svého snu, svého fikčního světa, a je to prostor fascinující krásy." (str. 52)

„Domnívám se, nemohu to však příliš doložit, že Bochořákovi záleželo i na pouhé kráse slova, na samotné estetické funkci textu." (str. 31)

„Prostor rodného domu je jedinečným literárním toposem, jednotlivé užitné předměty jsou takřka personifikovány..." (str. 47)

„Jak vážně je jeho svět propojen, je zřejmé i na pouhém zjištění, že klíčové motivy se stěhují jeho texty. Často nacházíme motivy v rámci některé řadové básně – a záhy se s ním shledáváme v titulu nové sbírky." (str. 66)

Za mnohem zdařilejší považuji druhou část práce, v níž autorka využila poměrně solidní literárněteoretické a teologické báze a nepochybně důkladné znalosti Bochořákova literárního odkazu k poctivé úvaze o vztahu umění a náboženství. Už v první části bylo patrné, že se Jana Hradová suverénně orientuje v teologických pojmech, že má znalosti v oboru biblické hermeneutiky, liturgiky a fundamentální teologie (což oceňuji zejména při srovnání s jinými pracemi věnovanými tzv. katolickým autorům, které bývají po této stránce katastrofální). Zde se navíc pohybuje v abstraktnější rovině, která je – jak se zdá – mnohem bližší jejímu způsobu uvažování. Přestože podobné synkretické úvahy svádějí k příliš všeobecným závěrům, Jana Hradová se jim elegantně vyhýbá a skutečně se jí daří ukázat, jak klamavé a zároveň bohužel ulpívavé mohou být interpretace uměleckého díla, když ustrnou na nějakých vnějších ideologických předpokladech. Tato část a poctivost, s jakou se autorka vypořádala s úkolem zpřehlednit a přinejmenším popsat literární odkaz Klementa Bochořáka, mě vede k závěru, že tato práce je způsobilá k obhajobě.

V Praze 18. září 2006

Markéta Kořená Ph.D.